

Nad pěti ročníky „The Journal of Roman Studies“

Od roku 1910, kdy začal v Londýně vycházet The Journal of Roman Studies jako ročenka Společnosti pro podporu římských studií, dosáhl již úctyhodného počtu sedmdesáti čtyř ročníků. Od počátku zde publikovali renomovaní historikové římského starověku, a to jak obecných dějin, tak i papyrologové, filologové, historici umění a romanisté. Jsou zde uveřejňovány kratší články i studie zásadního významu. V poslední době se setkáváme především se jmény Ferguse Millara a P. A. Brunta. Jejich práce jsou zajímavé nejen z pohledu obecně historického, ale také pokud jde o dějiny starověkého Říma, zejména dějiny císařství. Není výjimkou, že zde nacházíme články zaměřené téměř výhradně na otázky vývoje státu za císařství, či rozebírající problémy římského práva soukromého i veřejného. Práce zařazené do posledních pěti ročníků JRS, které mají vztah k právní historii, je možno rozdělit zhruba do tří oblastí. Za prvé to jsou statě s tematikou soukromoprávní, které jsou zastoupeny v nejmenším počtu a většinou tato problematika je řešena jen v souvislosti s jinými otázkami. Pak následují práce týkající se provincií, a to zejména východních. Nejpočetnější jsou studie vztahující se k dějinám římského státu, zvláště pak císařství. Největší pozornost je věnována jezdeckému stavu, jeho postavení v římské společnosti za principátu i zařazení do systému státní správy a císařských úřadů.

Do skupiny článků s romanistickou tematikou je možno zařadit stat' P. A. Brunta „Free Labour and Public Works at Rome“, otištěnou v ročníku LXX (1980), ve které rozebírá správu veřejných prací ve starověkém Římě. V této oblasti působil jednak curator aquarum, curator viarum a v některých případech zasedal svou pravomocí i císařský sekretář a rationibus. V této části svého článku si Brunt všímá také organizace collegia fabrum tignariorum, sdružující stavební dělníky, kteří pracují se dřevem i jinými materiály. Dále se věnuje najímání pracovních sil na základě locatia conductia operarum. V závěru pak poukazuje na nezbytnost využívání svobodné práce. P. A. Brunt dospívá k názoru, že tyto práce byly velmi potřebné, protože počet osob, které byly podporovány formou frumentace, byl omezený a akcentování využívání svobodné pracovní síly tak tvořilo důležitou součást sociální politiky císařů. J. S. Richardson v roce 1983

otiskl článek „*The Tabula Contribiensis: Roman Law in Spain in the Early First Century B.C.*“. I když je jeho hlavní zájem soustředěn na otázky spojené s právní aktivitou správců provincií, je tato práce rozebírající spor o používání vodního kanálu přínosná pro poznání aplikace římského práva soukromého v provinciích. P. Birks, A. Rodger a J. S. Richardson, kteří jsou autory článku „*Further Aspects of the Tabula Contribiensis*“ (1984), si všímají procesně právních aspektů nápisu nalezeného v povodí Ebra a publikovaného v stati výše zmíněné. Po všestranném rozboru tohoto textu dospívají k závěru, že jde o nejranější doklad o použití formulového procesu v 1. stol. př. n. l., i když ne z Říma samotného, a vyzdvihují zejména použití fikce v tomto příkladu římské zahraniční arbitráže. V roce 1984 byl zařazen do JRS článek P. Sallera a B. D. Shawa „*Tombstones and Roman Family Relations in the Principate: Civilians, Soldiers and Slaves*“, který je příspěvkem k poznání římské rodiny. Na základě rozboru náhrobních nápisů vyvozují autoři závěr, že římská rodina přetrvala mnohem déle, než se zatím zdálo. Přílohu tvoří srovnávací tabulky dedikačních nápisů členěné podle toho, kdo komu tento nápis věnoval. Je to velmi zajímavá kvantitativní studie o římské rodině. „*The Lex Repetundarum and the Political Ideas of Gaius Gracchus*“ je název práce A. N. Sherwin-Whiteové. Zabývá se otázkami publicity, účelu a nadějí, které do tohoto zákona G. S. Gracchus vkládal. Předmětem zkoumání je i technika soudního řízení, které bylo prováděno na jeho základě.

Prací s provinční tematikou není příliš mnoho. Kromě již zmíněných rozborů Tabuly Contribiensis je možno nalézt především články týkající se východních oblastí římské říše. Daňový zákon vyhlášený r. 137 n. l. městskou radou v Palmyře a upravující výši poplatků vybíraných od obchodníků a přepraveců je předmětem zájmu J. F. Matthewse v článku „*The Tax Law of Palmyra: Evidence for Economic History in a City of the Roman East*“ (1984), součástí článku je i anglický překlad zákona. Druhá stať z této oblasti je práce Ch. Roueché „*Rome, Asia and Aphrodisias in the Third Century*“ (1981). Autorka se soustředila na otázky spojené se vztahy svobodného maloasijského města Afrodisias a císařské správy na přelomu principátu a dominátu, zejména na vztah k císařským úředníkům působících v provincii Phrygia et Caria. Na základě rozboru epigrafického materiálu vyvozuje, že pozdní třetí století se vyznačovalo snahou římské vlády o oživení měst a využití všech jejich zdrojů.

Příspěvky zaměřené na otázky týkající se vývoje římského státu jsou orientovány především na období císařství. Je možno pozorovat, že značná část těchto prací se zabývá problematikou spojenou s postavením jezdců, s organizací úřednického aparátu císaře. Mezi články, které jsou věnovány římské republice, patří především příspěvek J. S. Richardsona „*The Ownership of Roman Land: Tiberius Gracchus and the Italians*“ (1980) o pokusu udělení římského občanství italským spojencům Tiberiem Semproniem Gracchem a příčinách jeho pádu. Dále je to práce Fergusse Millara „*The political Character of Classical Roman Republic, 200—151 B.C.*“ (1984), „*State and Coinage in the Late Roman Re-*

public and Early Empire“ E. Lo Cascia (1981) a „*Senatus Consultum from Larinum*“ od B. Levickové o vztahu horních vrstev římské společnosti a her provozovaných v arénách. V roce 1982 byla otištěna studie P. A. Brunta „*Nobilitas and Novitas*“. Vycházejíc z Mommsenovy definice, snaží se autor stanovit hranici mezi těmito pojmy, přičemž zkoumá kariéry magistrátů v prvních čtyřech stolecích existence římského státu.

Zkoumání všech aspektů administrativně politických vztahů za císařství stojí v popředí zájmu mnoha autorů. Fergus Millar se soustředil v článku nazvaném „*Empire and City, Augustus to Julian: Obligations, Excuses and Status*“ na otázky poměru císařského administrativního aparátu a měst. Zajímá ho především problematika obecních povinností, imunit veteránů a imunit vydávaných držitelům některých hodností, jako byli např. výše postavení císařští úředníci mající titul *egregius*, *perfectissimus* a *clarissimus*. Prací, které jsou zaměřeny na problematiku ústředních orgánů císařské správy, je v poměru k ostatním tématům naprostá většina. Několik problémů vztahu správy osobního majetku císařova a majetku státního naznačila M. Corbierová v článku „*Fiscus and Patrimonium: the Saepinum Inscription and Transhumance in the Abruzzi*“ (1983). Problematikou zapojení *ordo equester* do císařské správy se zabývá P. A. Brunt ve svém příspěvku uveřejněném v roce 1983 pod názvem „*Princeps and Equites*“. V tomto případě se jedná jen o nastínění problémů. Svůj rozbor začíná za republiky, kdy jezdci zastávali úřad *praefecta fabrum*, a končí vládou S. Severa a jeho bezprostředních nástupců. Po výkladu o vývoji jezdecké služby, důležitosti loajálnosti a profesionálních předpokladů pro některá místa, jako byl například *libellis*, se Brunt postupně zabývá téměř všemi úřady a velitelskými místy, které příslušníci jezdeckého stavu obvykle zastávali: prokurátory, prefekty ve vojsku, loďstvu, města Říma a Egypta. „*Policing Rome*“ je název článku W. Nippela z roku 1984 o úloze bezpečnostního aparátu za republiky a principátu, kdy kromě funkce dohledu nad dodržováním zákonů a pořádku začíná plnit i úkoly v oblasti kontroly a zajištění stability státního zřízení. Kromě výkladu o policejních orgánech, jako byli *aediles*, *tresviri capitales* a později kohorty *vigilů*, městské, či praetoriánské, dotýká se i ostatních oblastí vnitřní bezpečnosti v Římě, *senatus consulta ultima* a trestního procesu. Také stati R. P. Sallera „*Promotion and Patronage in Equestrian Careers*“ a R. Syma „*Guard Prefects of Trajan and Hadrian*“, obě uveřejněné v roce 1980, patří k pracím z oblasti císařské administrativy. V první, věnované jezdeckému *cursu honorum* a doplněné několika instruktivními tabulkami, se Saller věnuje především problematice povyšování, specializace a výběru jezdců do jednotlivých úřadů. V závěrečném zhodnocení autor zdůrazňuje, že v mnoha ohledech není většího rozdílu mezi nimi a dnešní byrokracií. Otázkám *cursu honorum* je věnována i druhá z výše uvedených prací. Tentokrát však není záběr tak široký. Sledováni jsou pouze ti jezdci, kteří zastávali funkce *praefecta praetorio* v letech 98—138.

Ačkoli jsou v JRS řešeny především jednotlivé problémy a nenalézáme zde

statě syntetické, či širšího záběru. Vzhledem k vysoké úrovni publikovaných prací, jejich rozmanitosti a aktuálnosti, pro bohatý oddíl recenzí, anotací a obsáhlou informací o nově vydaných publikacích se vztahem ke starému Římu, jde o ročenku přínosnou a zajímavou. Toto vše činí z *Journal of Roman Studies* jednu z velmi užitečných pomůcek pro každého, kdo se věnuje dějinám starověkého Říma.

Michal Skřejpek